

Nr 6

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 23 kap. 3 och 20 §§ rättegångsbalken.

Genom en den 14 december 1956 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 9, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till

Lag

om ändrad lydelse av 23 kap. 3 och 20 §§ rättegångsbalken

Härigenom förordnas, att 23 kap. 3 och 20 §§ rättegångsbalken skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

23 KAP.

3 §.

Förundersökningen inledes av polismyndighet eller åklagaren. **Har förundersökningen** inletts av polismyndighet, *skall* åklagaren, så snart någon skäligen kan misstänkas för brottet *eller det eljest av särskilda skäl finnes påkallat, övertaga ledningen av undersökningen.*

Förundersökningen inledes av polismyndighet eller åklagaren. *Har den inletts av polismyndighet och är saken ej av enkel beskaffenhet, skall ledningen övertagas av åklagaren, så snart någon skäligen kan misstänkas för brottet. Åklagaren skall ock eljest övertaga ledningen, när det finnes påkallat av särskilda skäl.*

Åklagaren äge — — — — — undersökningens bedrivande.

Då förundersökningen — — — — — tillåter det.

20 §.

Då förundersökningen avslutas, *skall undersökningsledaren meddela beslut, huruvida åtal skall väckas.*

Då förundersökningen avslutas, *skall beslut meddelas, huruvida åtal skall väckas.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1958.

Inledning

I direktiven för 1951 års rättegångskommitté anfördes bl. a. att det gjorts gällande att de i 23 kap. 3 § rättegångsbalken upptagna reglerna om ledningen av förundersökning i brottmål i praktiken lett till att, där åklagar- och polischefsskapet ej förenats på en hand, ledningen i väl stor utsträckning kommit att omhänderhas av åklagarna samt att frågan, hur man lämpligen borde komma till rätta därmed, borde utredas. Utredning i ämnet har nu verkställts och resultatet därav föreligger i en av kommittén den 19 mars 1956 avgiven promemoria (stencilerad) angående förhållandet mellan åklagare och polismyndighet i avseende å ledningen av förundersökning.

Över promemorian har efter remiss yttranden avgivits av riksåklagarämbetet, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Värmlands, Örebro, Västmanlands, Gävleborgs och Västernorrlands län samt svenska polisförbundet och Sveriges advokatsamfund. I yttrandena från riksåklagarämbetet, överståthållarämbetet och länsstyrelserna har åberopats yttranden från andra myndigheter och organisationer. Sålunda har yttranden avgivits av polismyndigheten i samtliga de sju städer, där åklagarna ej har befattning med polisväsendet; från femton av dessa städer har yttrande inkommit jämväl från åklagarmyndigheten.

Gällande rätt

Bestämmelser om förundersökning i brottmål finns upptagna i 23 kap. rättegångsbalken och förundersökningskungörelsen den 19 december 1947.

Förundersökningens syfte är att utgöra den materiella grundvalen för åklagarens beslut i åtalsfrågan. Under förundersökningen skall således utredas om brott blivit begånget, vem som skäligen kan misstänkas för brottet samt om tillräckliga skäl föreligger för åtal mot den misstänkte. Med hänsyn till rättegångsbalkens krav på förhandlingens muntlighet, koncentration och omedelbarhet har förundersökningen jämväl till uppgift att förbereda målet till den kommande huvudförhandlingen. Målet skall därför under förundersökningen så beredas, att bevisningen vid huvudförhandlingen kan förebringas i ett sammanhang.

Förundersökning skall som regel inledas så snart på grund av angivelse eller eljest anledning förekommer, att brott, som hör under allmänt åtal, förövats. Den kan sägas omfatta två olika stadier, dels det till polisverksamheten hörande förberedande spanings- och efterforskningsarbete, som avser att fastställa huruvida brott förövats och att utröna om skäl till misstanke mot någon föreligger, dels den utredning, som äger rum sedan misstanken riktats mot viss person. Någon klar gräns mellan dessa olika stadier finns emellertid ej alltid.

Enligt vad i 23 kap. 3 § stadgas inledes förundersökningen av polismyndighet eller åklagare. I regel är det polismyndigheten, som inleder förun-

dersökningen, och sedan leder undersökningen under dennas första skede, d. v. s. så länge ett mera förberedande spanings- och efterforskningsarbete pågår. Ledes förundersökningen av polismyndigheten, åligger det jämlikt 2 § förundersökningskungörelsen polismyndigheten att i den mån brottets beskaffenhet eller omständigheterna i övrigt så påkallar hålla åklagaren underrättad om förundersökningens gång samt att, så snart någon skäligen kan misstänkas för brottet, giva åklagaren meddelande därom. Undersökningsledarens sist angivna åliggande är av stor vikt, enär åklagaren har skyldighet att övertaga ledningen av förundersökningen, så snart viss person skäligen kan misstänkas för brottet. Även på ett tidigare stadium kan åklagaren övertaga ledningen av förundersökningen, om det av särskilda skäl finnes påkallat för undersökningens ändamålsenliga bedrivande. Även innan åklagaren övertagit ledningen av förundersökningen, äger han meddela polismyndigheten anvisningar rörande undersökningens bedrivande. Emellertid är på detta stadium polismyndigheten självständig ledare av förundersökningen.

Då förundersökningen ledes av åklagaren, äger han vid undersökningens verkställande anlita biträde av polismyndighet samt uppdraga åt polisman att vidtaga särskild till undersökningen hörande åtgärd, om dess beskaffenhet tillåter det.

Med polismyndighet avses i rättegångsbalken — förutom åklagare som har befattning med polisväsendet — i stad, där polismästare finnes, polismästaren och befattningshavare i befälsställning vid polisväsendet, vilken enligt den för honom gällande instruktionen äger handla i polismästarens ställe, samt i annan stad, där åklagaren icke har befattning med polisväsendet, den som närmast under polischefen har inseende över polisväsendet (7 kap. 9 § första stycket). Därest åklagaren har befattning med polisväsendet och alltså tillika är polismyndighet, t. ex. landsfiskal samt stadsfiskal i vissa städer, saknar den i 23 kap. 3 § stadgade fördelningen av uppgifterna i fråga om förundersökning mellan åklagare och polismyndighet egentlig betydelse. Föreskrifterna avser alltså väsentligen de fall, där åklagar- och polismyndighet ej är förenade på en hand.

Beträffande förhållandena i Stockholm må nämnas att riksåklagarämbetet och överståthållarämbetet i gemensam skrivelse den 4 november 1955 — med överlämnande av en promemoria med förslag till ansvars- och arbetsfördelning mellan polis- och åklagarmyndigheterna i Stockholm beträffande förundersökning i brottmål — hemställt att sådan jämkning måtte ske i rättegångsbalkens och förundersökningskungörelsens lydelse att förslaget icke komme att strida däremot. I avbidan på Kungl. Maj:ts beslut i anledning av framställningen har ämbetena den 31 mars 1956 fastställt provisoriska föreskrifter för polis- respektive åklagarmyndigheten i Stockholm, i huvudsak överensstämmande med förslaget.

I Göteborg har kompetensfördelningen mellan åklagar- och polismyndigheterna den 25 februari 1953 reglerats genom likalydande tjänstemeddelanden för vardera av dessa myndigheter.

I propositionen lämnas *dels* å s. 5—7 en redogörelse för innehållet i kommitténs promemoria *dels ock* å s. 8—14 en översikt över de över promemorian avgivna remissyttrandena.

Departementschefen

Vid lagrådsremissen anförde *föredragande departementschefen, statsrådet Zetterberg*:

»Enligt vad i 23 kap. 3 § rättegångsbalken stadgas skall förundersökningen inledas antingen av polismyndighet eller av åklagaren. Ehuru åklagaren således har möjlighet att inleda förundersökningen är detta en uppgift som i första hand brukar åvila polismyndigheten; så länge förundersökningen befinner sig på det mera förberedande spanings- och efterforskningsstadiet är polismyndigheten otvivelaktigt bäst skickad att leda den. I praktiken förhåller det sig också så att åklagaren endast undantagsvis ingriper i detta tidiga skede.

Har förundersökningen inletts av polismyndigheten är åklagaren enligt gällande lag skyldig att övertaga ledningen av denna, så snart någon skäligen kan misstänkas för brottet eller det eljest av särskilda skäl finnes påkallat. Denna skyldighet för åklagaren att inträda såsom förundersökningsledare har i tillämpningen visat sig svår att upprätthålla. I åtskilliga av de sjutton städer, där åklagar- och polischefsskapet ej förenats på en hand, har alltsedan rättegångsbalkens tillkomst polismyndigheten lett förundersökningen av de mera rutinbetonade målen också sedan viss person blivit skäligen misstänkt för brottet. Åklagaren har i dessa fall endast formellt angivits såsom förundersökningsledare. Förklaringen härtill är tydligen att söka främst i det förhållandet att åklagarna ej räckt till för alla målen. Åklagarna har därför fått inskränka sig till att mera aktivt befatta sig blott med de grövre eller juridiskt mera invecklade målen.

Den ordning, som sålunda på sina håll redan praktiseras, synes fungera fullt tillfredsställande. Landets större städer torde numera överlag förfoga över en polispersonal, som är kompetent att leda förundersökningen av de enklare målen ända till dess beslut i åtalsfrågan skall meddelas. Kommitténs av remissinstanserna biträdade förslag att i lagen uttryckligen skall inrymmas sådan befogenhet för polismyndighet torde följaktligen icke böra möta några betänkligheter. Det torde ej vara lämpligt att i lagen närmare fixera vilka mål, som får anses vara av enkel beskaffenhet. Mot de exempel kommittén angivit på sådana mål och på fall då trots målets beskaffenhet åklagaren bör inträda såsom förundersökningsledare har jag icke funnit något att erinra.

I Stockholm och Göteborg har det på grund av där rådande speciella förhållanden befunnits erforderligt att genom särskilda föreskrifter reglera kompetensfördelningen. Skulle det visa sig att systemet även på andra håll kräver en författningsmässig reglering, får det övervägas att där vidtaga ett motsvarande arrangemang.

Den i några yttranden berörda frågan om avskrivningsbefogenhet för

polisbefäl är för närvarande föremål för överväganden inom inrikesdepartementet. Det föreligger därför ingen anledning för mig att i detta sammanhang upptaga spørsmålet. Jag vill här endast understryka vikten av att förundersökningar alltid bedrivs på ett ändamålsenligt och arbetsbesparande sätt. Såsom landsfogden i Östergötlands län anför i sitt yttrande är det angeläget att onödigt arbete undviks. Det samarbete som kan erfordras härför bör självfallet komma till stånd, oavsett om förundersökningen ledes av åklagaren eller polismyndigheten.

Under hänvisning till vad sålunda anförts förordar jag att i huvudsaklig överensstämmelse med kommitténs förslag i 23 kap. 3 § rättegångsbalken upptages ett nytt stadgande av innehåll att förundersökningen må, om den är av enkel beskaffenhet, ledas av polismyndigheten till dess beslut i åtalsfrågan skall meddelas. Därest förslaget genomföres synes ur 2 § förundersökningskungörelsen böra utgå stadgandet om skyldighet för polismyndigheten att underrätta åklagaren så snart någon skäligen kan misstänkas för brottet.

Den föreslagna lagändringen bör träda i kraft den 1 januari 1958.»

Lagrådet

Vid ärendets behandling i lagrådet framställdes vissa erinringar mot det till lagrådet remitterade förslaget. Dessa erinringar har vunnit beaktande i propositionen.

Utskottet

Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag och får alltså hemställa,

att förevarande proposition, nr 9, måtte av riksdagen bifallas.

Stockholm den 5 februari 1957

På första lagutskottets vägnar:

OLOV RYLANDER

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Ahlkvist, Per Olofsson, Domö, fru Waltheim, herrar Erik Svedberg, Ollén, Theodor Johansson och Alexander-son;

från andra kammaren: herrar Rylander, Skoglund i Umeå, Hedqvist, Gustafsson i Borås, fru Boman, herrar Onsjö, Lundqvist och fru Lidman-Frostenson.